

การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา ผ่านแนวความคิด ลวดลายลูกไม้ ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง¹

เจษฎา ทองสุข²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา ที่ได้แรงบันดาลใจจากลวดลายลูกไม้ โดยใช้องค์ความรู้ด้านหลักการออกแบบ และศึกษาข้อมูลจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2. เพื่อช่วยให้โรงงานและผู้ประกอบการที่สนใจมีทางเลือกในการสร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่และสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ด้วยตนเองได้ งานวิจัยนี้แสดงเนื้อหา กระบวนการ แนวความคิดของการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบของงานเครื่องประดับอย่างเป็นขั้นตอน ในการทำงานวิจัยมีการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ ปัญหาของการวิจัยจากโรงงานและการคัดเลือกโรงงาน ซึ่งเป็นโรงงานในตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และแนวทางการพัฒนารูปแบบผลงาน ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับกับโรงงานที่เข้าร่วมโครงการ มีการศึกษาข้อมูลแนวความคิด คือ ลวดลายลูกไม้ ผ่านการวิเคราะห์การออกแบบโดยอ้างอิงจากหลักองค์ประกอบศิลป์ และหลักการออกแบบ การเขียนแบบร่างต้นแบบ ไปจนถึงกระบวนการทำต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับ การทำแม่พิมพ์ การหล่อเนื้อดิน และการทดลองการเผาเคลือบ ได้ผลงานเครื่องประดับ แบบชุดจำนวน 6 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย ต่างหู สร้อยคอ กำไลข้อมือ แหวน และแบบชิ้นเดียวจำนวน 8 ชิ้น คือ จี้สร้อยคอ จากการวิเคราะห์ผลงานทั้งหมด พบว่า การตัดทอนรูปทรงเครื่องประดับมีการจัดวางองค์ประกอบของลูกไม้ให้เกิดความลงตัว คำนึงถึงการไหลตัว ของเคลือบ เกิดความรู้สึกเรียบง่ายในผลงานเครื่องประดับ ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผารูปแบบใหม่ มีการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่โรงงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยอบรมหลักการทักษะการออกแบบ การสร้างสรรค์ ทำให้ผู้ประกอบการมีทักษะการสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ : 1. งานสร้างสรรค์ 2. ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา 3. เครื่องประดับ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับ ผ่านแนวความคิด ลวดลายลูกไม้ ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง แหล่งทุน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

² อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง อีเมล : off_dek_dec@hotmail.com โทร : 05 431 6154

Designing and creating jewelry from ceramics based on lace concept, Chomphu sub-district, Muang district, Lampang province³

Jessada Thongsuk⁴

Abstract

This research aims to 1) design and create jewelry ceramics products inspired by “lace” and also acquire the designing knowledge from a local factory in Chomphu sub-district, Mueang district, Lampang Province, and 2) help the factory and entrepreneurs to produce new and innovative products. This paper illustrates the conceptual content of the design and creation of products in the form of jewelry step by step. Consultation was also made to find the development of the product model and an agreement. Design principles include the stages of the creation of a systematic work, such as drawing a masterpiece of a lace pattern, making a jewelry prototype, mold making, soil casting and glazing experiments. The completed 6-set jewelry products consist of earrings, necklaces, bracelets, rings and 8 pieces of lockets. An analysis shows that the lace pattern can be developed to create jewelry products to market. This project has workshops for factories and interested persons.

Keywords: 1. Creative 2. Ceramics 3. Jewelry design

³ This research article is part of the author research project “Designing and Creating Jewelry from Ceramics Based on Lace Concept. Chomphu Sub- District, Muang district, Lampang province. Funding sponsor: National Research Council of Thailand (NRCT).

⁴ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Lampang, Thailand.

E-mail address: off_dek_dec@hotmail.com Tel: 05 431 6154

บทนำ

ในปัจจุบันการออกแบบได้เข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกสนใจและความพึงพอใจในความงาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตกแต่งอาคารสถานที่ต่าง ๆ สวน ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย ฯลฯ จึงสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ให้ความสำคัญกับรายละเอียดการออกแบบ เพื่อให้ได้รูปแบบและองค์ประกอบที่มีความหลากหลาย ตรงต่อความต้องการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะงานเครื่องปั้นดินเผาที่มีมายาวนาน ถือได้ว่าเป็นผลผลิตจากการสร้างสรรค์ที่ได้รับการยอมรับ ความสนใจ และสร้างมูลค่าได้เป็นอย่างมาก จึงสมควรต้องมีการพัฒนาให้เกิดรูปแบบใหม่ ๆ โดยเกิดจากความประทับใจ รวมไปถึงบันดาลใจและถ่ายทอดแนวความคิดสู่งานออกแบบ

จากการที่ผู้วิจัยได้เป็นที่ปรึกษาโครงการเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของจังหวัดลำปาง จึงสังเกตเห็นประเด็นสำคัญในหลาย ๆ ด้านของการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการออกแบบ การใช้วัตถุดิบ กระบวนการผลิต และเทคนิคการตกแต่ง (Prompreuk, 1980: 1-61) พบว่าปัจจุบันจังหวัดลำปางมีแหล่งอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งโรงงานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมานั้น มักมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เช่น จาน ชาม แก้ว แจกัน กระถางสำหรับปลูกต้นไม้ เป็นต้น โดยปัญหาที่ผู้วิจัยพบคือ โรงงานหลาย ๆ แห่งยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการผลิตในเรื่องรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ยังซ้ำกันกับโรงงานอื่น จึงทำให้เกิดการแข่งขันในเรื่องของราคาที่ต่ำ ส่งผลให้เกิดการใช้วัตถุดิบอย่างสิ้นเปลือง ไม่เหมาะสมกับราคาของผลิตภัณฑ์ เนื่องด้วยการออกแบบและเทคนิคในการตกแต่งที่มักไม่แตกต่างจากรูปแบบเดิม ดังนั้นการออกแบบเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาให้มีคุณค่าและมูลค่า จึงยกกรณีศึกษามาเป็นตัวอย่างประกอบให้นักออกแบบคิดค้นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ รวมถึงการใช้งานที่หลากหลายได้ ซึ่งในการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจและแนวความคิดจากลวดลายลูกไม้ ซึ่งได้ศึกษาประวัติ ข้อมูล และลักษณะของลายลูกไม้จากของจริง เนื่องจากลายลูกไม้เป็นลายที่ไม่ตายตัวและจังหวะการเคลื่อนไหวน่าสนใจ ส่งเสริมให้การสร้างสรรค์ผลงานเกิดความหลากหลาย ผู้วิจัยเห็นว่า ลายลูกไม้สามารถนำมาประยุกต์ออกแบบเป็นลักษณะของผลงานเครื่องประดับชนิดต่าง ๆ ให้เกิดความทันสมัย อีกทั้งมีความเหมาะสมนำไปใช้ได้กับทุกวัย เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดและรูปแบบที่หลากหลาย เป็นโจทย์วิจัยที่เข้าใจได้ง่ายแก่โรงงานที่เข้าร่วมโครงการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดในการแก้ไขปัญหา โดยการพัฒนารูปแบบ และสร้างสรรค์ผลงานที่ใช้วัตถุดิบน้อยแต่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดมูลค่าสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง การออกแบบผลงานเครื่องประดับจากเครื่องปั้นดินเผาโดยได้แรงบันดาลใจจากลายลูกไม้ มีการใช้เทคนิคและความรู้ทางด้านเครื่องปั้นดินเผาเข้ามาใช้ในการผลิตทุกขั้นตอน ให้ได้ผลงานเครื่องประดับจากเครื่องปั้นดินเผา และเป็นการสร้างทางเลือกในอาชีพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและถ่ายทอดความรู้ให้แก่โรงงานที่สนใจ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา ที่ได้แรงบันดาลใจจากลวดลายลูกไม้ โดยใช้องค์ความรู้ด้านหลักการออกแบบ โดยศึกษาข้อมูลจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

2. เพื่อช่วยให้โรงงาน ผู้ประกอบการที่สนใจมีทางเลือกในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่และสามารถพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา

- 1.1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของลายลูกไม้รูปแบบต่าง ๆ
- 1.2 ศึกษาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผา
- 1.3 ศึกษาการออกแบบและกระบวนการสร้างสรรค์เครื่องประดับจากเครื่องปั้นดินเผา

2. ขอบเขตของการออกแบบ/จำนวนผลงาน/วิธีการสร้างสรรค์

2.1 ศึกษาแนวความคิดและวิเคราะห์ความสำคัญของวัตถุดิบที่ใช้ในงานเครื่องปั้นดินเผา และสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ การศึกษาเน้นคุณค่าทางสุนทรียภาพและเน้นให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างสรรค์ผลงานเพื่อประโยชน์ใช้สอย สามารถผลิตซ้ำในปริมาณมากได้และสนองความต้องการของผู้บริโภค การสร้างสรรค์เน้นรูปแบบผลงานเครื่องประดับที่ทำจากเครื่องปั้นดินเผา โดยได้แรงบันดาลใจจากลายลูกไม้

- สร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากเครื่องปั้นดินเผา 6 ชุด ประกอบด้วย จี๋ห้อยคอ ต่างหู หัวแหวน กำไลข้อมือ
- สร้างสรรค์ผลงานด้วยการหล่อน้ำดิน ปั้นด้วยมือ อัดแม่พิมพ์ เเผเคลือบ น้ำดินสีสำหรับตกแต่ง
- เผาในอุณหภูมิ 1,100 - 1,250 องศาเซลเซียส บรรยากาศออกซิเดชัน
- ระยะเวลาในการศึกษางานวิจัยและสร้างสรรค์ผลงาน 1 ปี

3. ขอบเขตด้านประชากร

โรงงานและผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาขนาดกลางหรือขนาดเล็ก จำนวน 2 โรงงาน ในพื้นที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

เนื้อหางานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาผลงานเครื่องปั้นดินเผา และศึกษาข้อมูลที่มาของแนวความคิด โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วน คือ 1. เนื้อหาข้อมูลงานเครื่องปั้นดินเผาและงานศิลปะ 2. เนื้อหาที่มาของแนวความคิดในการวิจัยดังนี้

1. เนื้อหาข้อมูลงานเครื่องปั้นดินเผาและงานศิลปะ

การศึกษาในแขนงนี้ หมายถึง การศึกษาที่เน้นคุณค่าทางสุนทรียภาพ อันได้แก่ความงามอันก่อให้เกิดประโยชน์ในทางใช้สอยด้วยความงามที่เกิดจากรูปทรง สี สันต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการตกแต่งลวดลายให้ผสมกลมกลืนเข้าด้วยกันอันเป็นศิลปะเพื่อดึงดูดใจผู้บริโภค นับว่ามีความสำคัญไม่น้อยเช่นกัน การศึกษาส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งเน้นในด้านการออกแบบ 2 ทางด้วยกันคือ ด้าน Ceramic design หรือ Industrial ceramics และ Ceramic arts and crafts

1.1 ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแบบ Ceramic design หรือ Industrial ceramics

Ceramic design หรือ Industrial ceramics มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผา

เพื่อการใช้งานด้านประโยชน์ใช้สอยโดยผู้ออกแบบ (designer) ต้องให้ความสำคัญด้านองค์ประกอบของความงามของรูปทรง พื้นผิวและสีสนให้ผสมกัน สามารถผลิตซ้ำในปริมาณมากในระบบอุตสาหกรรม รูปแบบของงานสนองความต้องการใช้งานของผู้บริโภค

1.2 ผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาแบบ Ceramic arts and crafts

Ceramic arts หรือศิลปะ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่แสดงออกตามแนวความคิดหรือความประทับใจ นำมาถ่ายทอดแนวความคิดรูปทรงต่างๆ รูปแบบของงานต้องสื่อให้เห็นมุมมองหรือทัศนคติของผู้สร้างที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น

Ceramic crafts หรือ เครื่องปั้นดินเผาหัตถกรรมหรือหัตถศิลป์ เป็นงานที่เน้นความประณีต การสร้างสรรค์อาจทำมากกว่าหนึ่งชิ้น แต่ละชิ้นก็ไม่เหมือนกันทีเดียวนัก เพราะส่วนใหญ่จะขึ้นรูปด้วยมือ แต่ไม่สามารถผลิตในจำนวนที่มาก ทุกชิ้นเหมือน ๆ กันและรวดเร็วแบบอุตสาหกรรมได้ รูปแบบของงานจะเน้นความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ผลงานมีหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยและใช้เพื่อการตกแต่ง (Prompreuk, 1980: 2-4)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมานับว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์ไม่น้อยไปกว่ากัน การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผานั้นนอกจากผู้ที่ศึกษาแล้ว ปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้เช่นกันคือ ผู้บริโภคหรือผู้ใช้งาน ซึ่งต้องช่วยกันสนับสนุน ให้ความสำคัญ หรือให้ความสนใจในคุณค่าความงามและการนำไปใช้งาน จึงจะสามารถพัฒนาคุณภาพของผลงานเครื่องปั้นดินเผาให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้

2. องค์ประกอบของการสร้างสรรค์งานศิลปะ

องค์ประกอบของการสร้างสรรค์งานศิลปะถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติเป็นองค์ประกอบมูลฐานของความงามในการออกแบบ จำเป็นต้องเข้าใจคุณค่าและมูลฐานที่สำคัญของความงาม สามารถนำไปใช้ให้เกิดความกลมกลืน องค์ประกอบของศิลปะประกอบด้วย จุด (point) เส้น (line) สี (color) รูปร่าง รูปทรง (shape and form) ลักษณะผิว (texture) ลวดลาย (pattern) และช่องว่าง (space or volume) เป็นต้น (Nimsamer, 2001) ในงานวิจัยนี้มีการนำองค์ประกอบศิลป์ไปใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบเพื่อสร้างความหลากหลายให้แก่ผลงานการออกแบบเครื่องประดับจากเครื่องปั้นดินเผา

3. หลักการจัดวางองค์ประกอบ

การจัดวางองค์ประกอบ เราเรียกว่าส่วนประกอบของการออกแบบ (elements of design) หมายถึง การนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาใช้มาจัดวางเข้าด้วยกัน ตามสัดส่วนตรงตามสมบัติของสิ่งนั้น ๆ เพื่อให้เกิดผลงานที่มีความงาม ความสมบูรณ์ ส่วนจะเกิดความงามงดงาม เกิดประโยชน์ใช้สอยหรือเกิดความน่าสนใจหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความประณีต ความสามารถในการปฏิบัติงานการออกแบบ โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ อาทิ เช่น รูปแบบที่สร้างสรรค์ ความสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ความงามที่น่าสนใจ ความสัมพันธ์กันกับประโยชน์การใช้สอย และความเหมาะสมกับวัสดุ การจัดวางองค์ประกอบศิลป์ ประกอบด้วย เอกภาพ (unity) ความขัดแย้ง (opposition) ความกลมกลืน (harmony) การซ้ำ (repetition) การแปรเปลี่ยน (variation) ความเด่น (dominance) ที่ว่าง (space) ขนาด (size) และทิศทาง (direction) เป็นต้น (Pichayasoonthorn, 2014: 1-169)

4. เนื้อหาที่มาแนวความคิดในการวิจัย

ผ้าลูกไม้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ผ้าลูกไม้ คือ ผ้าที่ถักโปร่งเป็นลวดลาย

ต่าง ๆ ผ้าลูกไม้เป็นวิธีที่นำด้าย หรือเส้นด้ายมาถักจะกลายเป็นผ้า หรืองานฝีมือที่ดีอื่น ๆ ผ้าถัก ประกอบด้วย แถวติดต่อกัน ของรูป ที่เรียกว่า เย็บ ติดกันให้เป็นแต่ละแถว แล้ว ดำเนินการวน รอบใหม่ โดยจะถูกดึงผ่านห่วง ที่มีอยู่เย็บต่อกัน จนกว่า วงอื่นสามารถส่งผ่านต่อกัน เพื่อให้เสร็จการเย็บต่อกันนี้ ในที่สุดก็ส่งผลให้ได้ผ้าออกมาเป็นผ้าที่มักใช้สำหรับทำเสื้อผ้า

Lace อ่านว่า (เลข) แปลว่า ผ้าลูกไม้ เป็นความงามแบบโบราณที่มีมานานแล้ว ต้นกำเนิดเริ่มจาก ฟาโรห์ของอียิปต์ เป็นคนแรกที่หยิบมันมาใช้ โดยการนำเอาเชือกป่านมาตกแต่งด้วยด้ายสีต่าง ๆ แล้วออกมา เป็นลายเรขาคณิต พอเข้าสู่ยุคกรีกโรมัน ก็ได้นำมาตกแต่งทำผ้าคลุม โดยใส่สีสันทอง ซึ่งพอใช้ไปนาน ๆ ก็รุ่มออกมาเป็นเศษผ้าตรงปลาย แล้วก็มีคนเอามาพัฒนาโดยนำเศษผ้าพวกนี้ มาหมั่นแล้วเย็บต่อกัน จนเกิดลวดลายแบบต่าง ๆ (Suaymai, 2012)

ภาพที่ 1 ภาพจำลองการทำงานในโรงงานปักผ้าลูกไม้ยุคเริ่มต้นในยุโรป

FB: Enchanted Embroidery Lace Boutique-EELB

ลวดลายลูกไม้มีลักษณะของเส้นด้ายเรียงตัวกันแบบไม่สม่ำเสมอ โดยลักษณะเด่นคือการสร้างพื้นที่ว่าง ในลวดลาย และมีการสร้างสรรค์ลวดลายที่หลากหลาย มีการออกแบบโดยการเรียนแบบธรรมชาติ เช่น ลวดลายดอกไม้ ใบไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ภาพลวดลายลูกไม้จากการสืบค้นของผู้วิจัย

5. การสำรวจข้อมูลโรงงานที่เข้าร่วมโครงการ

ภาพที่ 3 การสำรวจข้อมูลโรงงานสร้อยทิพย์เชรามิค

โรงงานสร้อยทิพย์เชรามิค

ทางโรงงานส่วนใหญ่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาสำหรับเป็นของที่ระลึก รูปแบบเป็นตุ๊กตาทั่วไป การตกแต่งชิ้นงานแบบเคลือบและทาสีอะคริลิกลงบนผลงาน ราคาเฉลี่ยของโรงงานประมาณ 30 - 130 บาท

ภาพที่ 4 การสำรวจข้อมูลโรงงานนิคมเชรามิก

โรงงานนิคมเชรามิก

โรงงานนิคมเชรามิกเป็นโรงงานที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเพณีของตกแต่ง รูปปั้น ไก่ รูปปั้นปลา เป็นต้น ซึ่งการสำรวจเบื้องต้นพบว่า การเผางานยังมีพื้นที่ในเตาเหลือบางส่วนซึ่งสามารถนำผลงานชิ้นเล็กได้ ทางโรงงานจึงเข้าร่วมโครงการเพื่อทดลองหาแนวทางผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบที่แตกต่างออกไป ราคาส่วนใหญ่ของโรงงาน ประมาณ 60 - 120 บาท เเผาผลงานที่อุณหภูมิ 1,220 องศาเซลเซียส และมีพื้นที่ภายในเตาสำหรับเผาผลงานเครื่องประดับขนาดเล็ก

วิธีการศึกษาวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สำรวจเก็บข้อมูลโรงงานและระดมความคิดกับผู้ประกอบการ รูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผา และศึกษาข้อมูลสำหรับนำมาใช้ในการออกแบบ รวมไปถึงการคัดเลือกโรงงานเพื่อถ่ายทอดข้อมูล โดยคัดเลือกจากความพร้อมและศักยภาพของผู้ประกอบการ เช่น ทักษะเบื้องต้นด้านการสร้างสรรค์ต้นแบบ ทักษะด้านการออกแบบและจากการคัดเลือกได้ จำนวน 2 โรงงาน คือ 1. โรงงานสร้อยทิพย์เชรามิค

2. โรงงานนิคมเชรามิก

2. วิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับด้วยเครื่องปั้นดินเผาไปพร้อมกับผู้ประกอบการ เพื่อกำหนดเนื้อหาเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผา โดยผ่านกระบวนการ sketch 2 มิติ โดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการออกแบบ อาทิ เช่น ลวดลาย พื้นผิว พื้นที่ว่างเพื่อให้เกิดเส้นนำสายตา สร้างความน่าสนใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

3. ปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบของเครื่องประดับ ตามกระบวนการออกแบบ ซึ่งแต่ละกระบวนการได้ทดลองและสร้างสรรค์ไปพร้อมกับผู้ประกอบการ เช่น กระบวนการสร้างต้นแบบ กระบวนการสร้างแม่พิมพ์ กระบวนการหล่อน้ำดิน กระบวนการทดลองเคลือบและการเคลือบชิ้นงานและการเผา และนำผลงานสร้างสรรค์ที่ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อให้เสนอแนะ

4. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการและจัดนิทรรศการเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่โรงงานที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง
ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

หลังจากการสำรวจข้อมูล พบสภาพปัญหาและความต้องการจากทางโรงงานที่เข้าร่วมโครงการ และการสำรวจข้อมูลเนื้อหาแนวความคิดลวดลายลูกไม้แล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อทำรูปแบบ และสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการและขั้นตอนต่อไปนี้

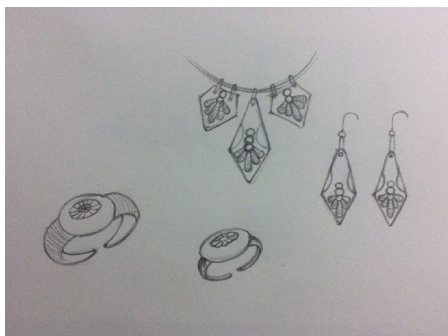
1. การสร้างสรรค์แบบร่าง 2 มิติและคัดเลือกรูปแบบที่เหมาะสม

ภาพที่ 5 แบบร่าง 2 มิติ ชั้นที่ 1 (ซ้าย)

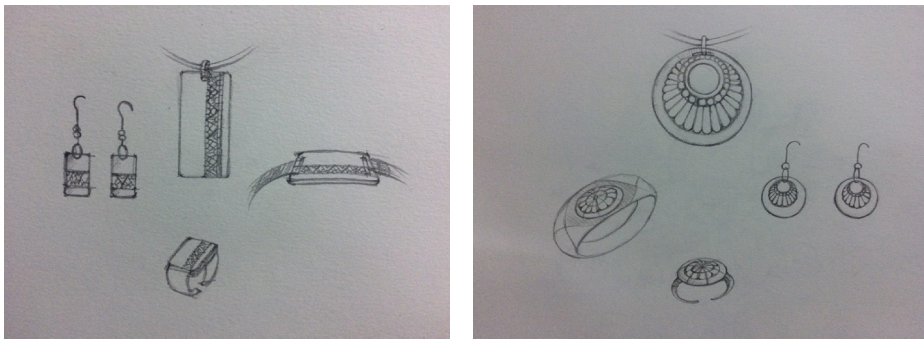
ภาพที่ 6 แบบร่าง 2 มิติ ชั้นที่ 2 (ขวา)

ภาพที่ 7 แบบร่าง 2 มิติ ชั้นที่ 3 (ซ้าย)

ภาพที่ 8 แบบร่าง 2 มิติ ชั้นที่ 4 (ขวา)

ภาพที่ 9 แบบร่าง 2 มิติ ชั้นที่ 5 (ซ้าย)

ภาพที่ 10 แบบร่าง 2 มิติ ชั้นที่ 6 (ขวา)

2. การสร้างสรรค์ต้นแบบ 3 มิติ จากปูนปลาสเตอร์

ร่างแบบลงบนแผ่นปูนปลาสเตอร์ที่เตรียมไว้ โดยนำใช้รูปแบบจากแบบร่างที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว และแกะต้นแบบตามแบบร่างให้เกิดเป็นต้นแบบ 3 มิติ ตกแต่งให้เรียบด้วยใบเลื่อย ไม้ป้านขนาดเล็กและขัดด้วยกระดาษทรายน้ำ การแกะต้นแบบควรคำนึงถึงความหนาของชิ้นงาน ซึ่งมีผลต่อการหล่อน้ำดิน และน้ำหนักของชิ้นงานที่ไม่ควรจะมีมากเกินไป

ภาพที่ 11 ผลงานต้นแบบ

3. การสร้างสรรค์แม่พิมพ์

การทำแม่พิมพ์เป็นกระบวนการหนึ่งในการผลิตผลงานเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นการถอดแบบมาจากต้นแบบ จะทำให้ผลงานที่ได้เหมือนกับต้นแบบที่สร้างสรรค์เอาไว้ ข้อดีของการสร้างแม่พิมพ์คือสามารถทำให้ผลิตผลงานได้จำนวนหลายชิ้นและมีรูปแบบที่เหมือนกัน (Leksawat, 2005: 90-107) ในกระบวนการทำแม่พิมพ์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 เตรียมวัสดุอุปกรณ์และต้นแบบในการทำแม่พิมพ์ ใช้ดินเหนียวเป็นแผ่นรองเพื่อกันต้นแบบเพื่อหาทึ่กึ่งกลางของแม่พิมพ์ทั้งสองด้านและหาความเหมาะสมของขนาดแม่พิมพ์

3.2 เมื่อแบ่งแม่พิมพ์จากต้นแบบเรียบร้อยแล้ว ทาน้ำสบู่ซึ่งมีคุณสมบัติทำให้ปูนปลาสเตอร์ไม่ติดกัน ทาน้ำสบู่จำนวน 2 รอบให้เช็ดผิวน้ำสบู่ออกและใช้แผ่นกัน กันทุกด้าน เพื่อเตรียมเทปูนปลาสเตอร์ได้ครั้งแรกของชิ้นงาน

3.3 เมื่อได้แม่พิมพ์ครั้งแรกให้แกะสัญลักษณ์ด้านข้าง (key) และทาน้ำสบู่เพื่อเตรียมการเทปูนปลาสเตอร์ฝั่งที่ 2 และสร้างรูปสำหรับการเทน้ำดิน

3.4 เมื่อเทปูนปลาสเตอร์ฟั่งที่ 2 เรียบร้อยแล้ว ให้เป่าลมเพื่อนำต้นแบบออกจากแม่พิมพ์และนำแม่พิมพ์ที่ได้ไปผึ่งแดด เพื่อรอการหล่อน้ำดินต่อไป

ภาพที่ 12 ขั้นตอนการสร้างแม่พิมพ์

4. การหล่อน้ำดินและการเผา

การหล่อน้ำดินในการวิจัยนี้ใช้วิธีการหล่อต้น ซึ่งต้องเตรียมน้ำดินที่ใช้หล่อให้มีคุณสมบัติความชื้นให้เหมาะสมกับการหล่อต้น เมื่อหล่อได้จำนวนที่ต้องการแล้ว ควรผึ่งชิ้นงานให้แห้งสนิทเพื่อทำการเผาดิบในอุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียสต่อไป

ภาพที่ 13 ภาพแสดงการหล่อผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผาโดยใช้น้ำดินพอร์สเลน

5. การทดลองเคลือบ

ผลการทดลองสีเคลือบ เเผที่อุณหภูมิ 1220 องศาเซลเซียส

ภาพที่ 14 ผลการทดลองสีเคลือบ

- Potash Feldspar โปแทสเฟลด์สปาร์ 36%
- Zinc Oxide ซิงค์ ออกไซด์ 7%
- Silica ซิลิกา 32%
- Calcium แคลเซียม 16%
- Clay ดินขาวลำปาง 9%

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการทดลองเคลือบ

		
สแตนสีส้ม รหัส in 58904 3%	เฟอร์ริกออกไซด์ 5%	สแตนสีชมพู รหัส ap927 3%
		
สแตนสีเหลือง รหัส 3045 4%	คอปเปอร์ออกไซด์ 4%	สแตนสีฟ้า รหัส 1708 3%
		
สแตนสีแดง รหัส 2344 3% + เฟอร์ริกออกไซด์ 3%	สแตนสีเหลือง รหัส 3045 1.5% + คอปเปอร์คาร์บอนเนต 1.5%	สแตนสีฟ้า รหัส 1708 3% + คอปเปอร์คาร์บอนเนต 3%

จากตารางทดลองเคลือบข้างต้น ผ่านการคัดเลือกมาเพื่อใช้กับผลงานเครื่องประดับ ซึ่งเคลือบแต่ละจุดสามารถนำไปใช้กับผลงานได้ เนื่องจากมีการไหลตัวของเคลือบ ทำให้พื้นผิวและลวดลายบนชิ้นงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Prompreuk,1980: 94-114)

ผลการวิจัย

ผลงานสำเร็จที่ได้จากการสร้างสรรค์เครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา ประเภทชุด

ภาพที่ 15 การทดลองใช้ผลงานเครื่องประดับ

ภาพที่ 16 ผลงานสำเร็จ เครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผาประเภทชุด

การออกแบบผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผาประเภทชุด เป็นการสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วย ต่างหู สร้อยคอ กำไลข้อมือและแหวน ซึ่งการออกแบบเน้นความทันสมัย เรียบง่าย สามารถใช้งานจริงได้ สร้างเอกลักษณ์โดยการนำแนวความคิดมาจากลวดลายลูกไม้ มีการแบ่งพื้นที่ของลวดลายและพื้นที่เรียบตามจังหวะของพื้นที่ให้เกิดความเหมาะสมในผลงาน สร้างความโดดเด่นของลวดลายและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มเหมาะสำหรับการใช้งานได้จริง ลักษณะของเคลือบเน้นสีเข้มและสีอ่อนเป็นเคลือบกึ่งด้านกึ่งมัน มีความใส การไหลตัวของเคลือบทำให้พื้นผิว รูปร่างของผลงานมีลวดลายชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการตกแต่งผลงานโดยการนำเชือกมาถักให้มีความสอดคล้องกับลวดลาย และส่งเสริมให้ผลงานสวยงามมากยิ่งขึ้น (Nimsamer, 2001; Suttipan, 1989; Pichayasoonthorn, 2014; Jutawipak: 2002)

ภาพที่ 17 ผลงานสำเร็จ เครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา แบบชิ้นเดียวคือเครื่องประดับจี้สร้อยคอ

เป็นผลงานได้รับการพัฒนาตามที่คุณเชี่ยวชาญที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลงานเครื่องประดับ โดยผู้วิจัยได้ทดลองปรับแก้ โดยการสร้างสรรค์ต้นแบบด้วยวิธีการนำผ้าลูกไม้ของจริงมากดลายลงบนดิน เป็นการสร้างต้นแบบแทนปูนปลาสเตอร์ ทำให้ผลงานมีรูปแบบที่สวยงามมากยิ่งขึ้นมีการสื่อให้เห็นถึงลวดลายลูกไม้ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สร้างความเป็นธรรมชาติให้แก่ผลงาน รวมไปถึงการประเมินจากการสอบถาม พบว่าผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผาที่ได้จากการพัฒนามีผู้ให้ความสนใจมากกว่าประเภทชุด ซึ่งเป็นการกระตุ้นแบบด้วยมือ ด้านการออกแบบ รูปแบบของผลงานมีการออกแบบให้มีความอิสระ โดยการจัดวางองค์ประกอบให้มีความเหมาะสม สมดุลและมีความงามตามหลักการออกแบบ การเคลือบผลงานเน้นเคลือบที่มีส่วนผสมของออกไซด์ซึ่งมีคุณสมบัติในการไหลตัวของเคลือบมาก ทำให้เกิดลวดลายของผลงานชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

จากการทดลองและสร้างสรรค์งานวิจัย เรื่อง “การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับ ผ่านแนวความคิด ลวดลายลูกไม้ ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผา โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านการออกแบบแนวความคิด ในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นการสร้างผลงานเครื่องประดับ โดยศึกษากระบวนการ ผลดี ผลเสีย ข้อผิดพลาด จากกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัยและสร้างสรรค์และเพื่อช่วยให้โรงงาน ผู้ประกอบการที่สนใจมีทางเลือกในการสร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ และสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเซรามิคต่อไปได้

จากการวิจัยเชิงสร้างสรรค์พบว่า การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา เป็นกระบวนการวิจัยที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ สร้างองค์ความรู้ให้กับผู้วิจัยและผู้ประกอบการ สร้างทักษะในการออกแบบและสร้างสรรค์ และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ประกอบการ โดยการทำงานมีการดำเนินตามแผนการวิจัย โดยมีกระบวนการศึกษาข้อมูลจากการโรงงาน กระบวนการออกแบบ กระบวนการเครื่องปั้นดินเผา วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน การวิเคราะห์และพัฒนาแบบให้มีความทันสมัย โดยใช้แรงบันดาลใจจากลูกไม้มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการออกแบบ สร้างความงามให้กับผลงานให้ตรงกับความต้องการของตลาด โดยการสร้างสรรค์ผลงานมีการนำหลักการออกแบบมาใช้ในการพัฒนาผลงาน การสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับมีการใช้วัตถุดิบน้อยกว่าการสร้างผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น เช่น จาน ชาม ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้ ทำให้การสร้างเครื่องประดับนี้เกิดมูลค่าเพิ่มเนื่องจากมีการใช้ดินในปริมาณที่น้อยกว่า และสามารถขายในราคาที่สูงกว่า รวมไปถึงความทันสมัยในการออกแบบ เน้นความเรียบง่าย หรูหรา สร้างความงามและสุนทรีย์ของรูปแบบ ความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อผู้บริโภคเชิงพาณิชย์ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและผู้ประกอบการ ส่งผลงานให้การทำงานวิจัยเกิดประสิทธิภาพทางด้านองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์เครื่องประดับจากเครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างมาก และผู้ประกอบการสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเองต่อไป

การทำงานวิจัยในครั้งนี้นี้ยังมีกระบวนการพัฒนารูปแบบโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบเครื่องประดับ ช่วยเสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบของผลงานให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบถึงปัญหา จุดบกพร่อง ข้อดีและข้อเสียในแต่ละกระบวนการ และได้ผลงานสร้างสรรค์จากเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับนำไปเผยแพร่และอบรมเชิงปฏิบัติการต่อโรงงาน ทำให้โรงงานสามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่หลากหลายและมีทางเลือกมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา จากแนวความคิด ลวดลายลูกไม้พบว่า การออกแบบรูปแบบเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผาให้มีเอกลักษณ์โดยนำแนวความคิดมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งสามารถนำไปเป็นของใช้ประดับตกแต่ง ของที่ระลึกมีความสวยงาม ผลงานเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผายังไม่ค่อยมีผู้ผลิตมากนัก จึงเป็นช่องว่างที่ดีในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ โดยผู้วิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลและทดลองการสร้างสรรค์ผลงาน ตามกระบวนการขั้นตอนรวมไปถึงการทดลองสำรวจการใช้งาน

จากบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเป้าหมาย

ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ สอดถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน ได้แก่ ประชาชนทั่วไป นักศึกษาและอาจารย์ อันได้แก่ความพึงพอใจในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับมีความเหมาะสมในการใช้งาน ความสวยงามของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผา เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ แสดงเอกลักษณ์เฉพาะจากแนวความคิด ลวดลายลูกไม้ และความพึงพอใจด้านการใช้งาน อันได้แก่ความคงทนของผลิตภัณฑ์ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน เหมาะที่จะเป็นของที่ระลึกของฝาก ของใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับรูปแบบผลงาน ให้มีรูปแบบที่ง่ายขึ้นและพัฒนาการสร้างสรรค์แบบด้วยดิน ซึ่งให้รูปแบบที่สวยงามและมีลวดลายลูกไม้ชัดเจนมากกว่าการแกะต้นแบบ
2. ควรพัฒนาและใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นและคุณภาพดี มีการทดลองดินและเคลือบเพิ่มเติมและการพัฒนารูปแบบของเครื่องประดับโดยการนำแนวความคิดใหม่ เพื่อพัฒนาต่อไปในอนาคต
3. ควรทดลองดินเพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับผลงานเครื่องประดับ และควรเผาผลงานในอุณหภูมิที่สูงขึ้น ผลงานก็就会有ความทนทานมากขึ้น
4. ในการทดลองเคลือบทางด้านเครื่องปั้นดินเผา ในการเผานั้นต้องวางชิ้นงานลงกับแผ่นรองเผาทำให้เกิดตำหนิในชิ้นงาน ผู้วิจัยได้มีการศึกษาและแก้ไขปัญหาโดยการเผาแบบแขวนผลงานกับลวดท่อนไฟทำให้ผลงานไม่มีตำหนิและความสวยงามรอบด้าน
5. เนื่องจากน้ำหนักของผลงานบางรูปแบบมีน้ำหนักมากเกินไป ควรออกแบบและสร้างสรรค์ให้ผลงานมีความบาง โดยการหล่อกรวงหรือสร้างต้นแบบให้มีความบางเพื่อขนาดที่เหมาะสมต่อการใช้งาน

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้วิจัยขอขอบคุณ โรงงานสร้อยทิพย์เชรามิคและโรงงานนิคมเชรามิกที่เข้าร่วมโครงการ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อสถานที่ในการทำวิจัย ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปาก ที่สนับสนุนสถานที่ในการทำวิจัย ขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปาก ที่คอยให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัย เกี่ยวกับเครื่องประดับเครื่องปั้นดินเผาในครั้งนี้

References

- Jutawipak, Wattana. (2002). **Ornament Designing** (การออกแบบเครื่องประดับ). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Leksawat, Sukumal. (2005). **Ceramics: fundamental of Design and Operation** (เครื่องปั้นดินเผา : พื้นฐานการออกแบบและปฏิบัติงาน). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Nimsamer, Chalood. (2001). **Composition** (องค์ประกอบศิลป์). Bangkok: Thai Watana Panich.
- Pichayasoonthorn, Prasert. (2014). **Fundamental Art and Design** (ศิลปะและการออกแบบเบื้องต้น). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Prompreuk, Tawee. (1980). **Fundamental Ceramic** (เครื่องปั้นดินเผาเบื้องต้น). Bangkok: Odian Store Limited Partnership.
- Suttiapan, Aree. (1989). **Visual Art and Beauty** (ทัศนศิลป์และความงาม). Bangkok: Tonaor Publication.
- Suaymai. (2012). **Lacy lace** (ผ้าลูกไม้ มาจากไหน). [Online]. Retrieved March 12,2017 from <http://oknation.nationtv.tv/blog/suaymai>